KHON KAEN AGR. J. 48 (5): 966-979 (2020)./doi:10.14456/kaj.2020.88.

การพัฒนาบล็อกวัสดุปลูกสำหรับผลิตกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย

Development of growing substrates block for cut *Dendrobium* orchid production

กาญจน์เจริญ ศรีอ่อน[1*] และ ศุภธิดา อับดุลลากาซิม[1]

Kancharoen Srioon[1*] and Supatida Abdullakasim[1]

บทคัดย่อ: การพัฒนาบล็อกวัสดุปลูกสำหรับกล้วยไม้ตัดดอกเชิงพาณิชย์ชนิดใหม่ และศึกษาผลของวัสดุปลูกต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนวัสดุปลูกและการย่อยสลายเร็วของกาบมะพร้าว โดยนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาผสมกับซีเมนต์ในอัตราส่วนต่างๆ วางแผนการทดลองแบบ randomized complete block design (RCBD) มี 8 ทรีทเมนต์ 10 บล็อก จากการพัฒนาวัสดุปลูกกล้วยไม้ชนิดใหม่จึงได้วัสดุปลูกขนาดกว้าง 23 ซม. ยาว 33 ซม. สูง 8.6 ซม. มีน้ำหนัก 3.8 – 5.3 กก./ก้อน สามารถรับแรงอัดได้ 3,710 – 6,764 กก. ส่วนกระบะกาบมะพร้าวรับแรงอัดได้เพียง 1,786 กก. ทำให้ก้อนปลูกมีความแข็งแรง นอกจากนี้วัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นสามารถดูดซึมน้ำได้ 29.1 – 54.1% ซึ่งมากกว่าซีเมนต์บล็อกที่อุ้มน้ำได้เพียง 8.4% หลังจากปลูกกล้วยไม้สกุลหวายตัดดอกเป็นเวลา 2 ปี พบว่าต้นกล้วยไม้ในทรีทเมนต์ที่ 2 (ปูนซีเมนต์ 25% ทราย 15% และถ่านแกลบ 60%) ทรีทเมนต์ที่ 3 (ปูนซีเมนต์ 25% และถ่านแกลบ 75%) และทรีทเมนต์ที่ 4 (ปูนซีเมนต์ 25% ทราย 15% และขี้เถ้าแกลบ 60%) มีการเจริญเติบโตทางต้นไม่แตกต่างทางสถิติกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว (ควบคุม) โดยมีความสูงของต้น 47.1 – 50.2 ซม. จำนวนลำลูกกล้วย 6.5 – 7.4 ลำ จำนวนใบลำหน้า 6.1 – 6.8 ใบ พื้นที่ใบลำหน้า 239.6 – 303.9 ตร.ซม. และมีจำนวนช่อดอกกล้วยไม้ไม่แตกต่างทางสถิติ โดยมีจำนวนช่อดอก 7.5 – 8.4 ช่อ/กอ ความยาวช่อดอก 43.9 – 45.7 ซม. และอายุการปักแจกัน 19.6 – 20.6 วัน จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่าบล็อกวัสดุปลูกผสมในทรีทเมนต์ที่ 2 3 แล 4 สามารถใช้เป็นวัสดุปลูกกล้วยไม้ทดแทนกระบะกาบมะพร้าวได้ อีกทั้งยังมีความแข็งแรง ใช้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ได้ง่าย และมีอายุการใช้งานได้นานกว่ากระบะกาบมะพร้าว

คำสำคัญ: กาบมะพร้าว, ถ่านแกลบ, เอียสกุล, การดูดซึมน้ำ, อายุปักแจกัน

ABSTRACT: Development of new mixed growing substrates block for commercial cut-flower *Dendrobium* and the study of the substrates effect on *Dendrobium* cv. 'Ear Sakul' orchid's growth was conducted to solve problem of shortage and rapid decomposition of traditional material as coconut husk. Agricultural wastes and by-products were mixed with cement base to produce the growing substrate in different ratios. The experimental design was randomized complete block design (RCBD) with 8 treatments and 10 blocks. Size and weight of growing substrates block are 23 x 33 x 8.6 cm, and 3.8 – 5.3 kg per piece, respectively. Comparative strength of the growing substrates block is 3,710 – 6,764 kg while the coconut husk is 1,786 kg, resulting in higher strengthening of

Received September 11, 2019

Accepted March 9, 2020

[1] ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม 73140

Department of Horticulture, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom 73140

[*] Corresponding author: agrpps@ku.ac.th

แก่นเกษตร 48 ฉบับที่ 5 : 966-979 (2563)./doi:10.14456/kaj.2020.88.

the growing substrates than the coconut husk. In addition, all mixed substrate block has higher water absorption ability than commercial cement block (29.1 – 54.1% and 8.4%) water absorption ability. After two years of cultivation, Ear Sakul cut flower which grown in the substrate T2 (cement 25% sand 15% and 60% rice husk chacoal) or T3. (cement 25% and 75% rice husk charcoal) or T4 (cement 25% sand 15% and 60% rice husk ash) were not different in plant growth in term of plant height (47.1 – 50.2 cm), number of pseudobulb (6.5 – 7.4 bulbs), number of front bulb's leaves (6.1 – 6.8 leaves), and front bulb's leaf area (239.6 – 303.9 cm^2) when compared with control substrate inflorescence and flower quality was also indifferent among the treatments i.e. the number of inflorescences (7.5 – 8.4 inflorescence/clump), inflorescence length (43.9 – 45.7 cm) and vase life (19.6 – 20.6 days). It was concluded all mixed growing substrate block (T2, T3, and T4) have potential to use as new growing substrate for cut flower *Dendrobium* production in replacing of the coconut husk. They possess high strength, and simply transplanting method and long last properties in compared to the coconut husk.

Keywords: coconut husk, rice husk charcoal, earsakul, water absorption, vase life

บทนำ

กล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยโดยในปี พ.ศ. 2559 – 2561 ประเทศไทยส่งออกดอกกล้วยไม้คิดเป็นมูลค่ากว่า 2,307 2,222 และ 2,287 ล้านบาท ตามลำดับ (กรมศุลกากร, 2559; 2560; 2561) ประเทศผู้นำเข้าดอกกล้วยไม้รายใหญ่ในปี 2561 ได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เวียดนาม และจีน โดยมีการนำเข้าดอกกล้วยไม้จากประเทศไทยมูลค่ามากกว่า 605, 508, 286 และ 198 ล้านบาท ตามลำดับ (กรมศุลกากร, 2561) กล้วยไม้ที่นิยมปลูกเพื่อตัดดอกส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้สกุลหวายได้แก่ พันธุ์โซเนีย 'บอม 17 แดง' โซเนีย 'โจแดง' โซเนีย 'เอียสกุล' ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีดอกสีม่วงแดงมีการปลูกกันมากกว่า 70% รองลงมาคือกลุ่มสีขาว ได้แก่ ขาว 5 N ขาวสนาน และที่เหลือคือกลุ่มสีอื่นๆ (จงวัฒนา, 2547) อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้นำในการผลิตและส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกเมืองร้อนมาตลอดแต่ก็ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นเนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ย เคมี สารเคมีป้องกันโรคและแมลง ค่าจ้างแรงงาน และราคาวัสดุปลูกที่สูงขึ้นเนื่องจากปริมาณผลผลิตมะพร้าวในตลาดลดลง

วัสดุปลูกที่นิยมนำมาใช้ปลูกกล้วยไม้สกุลหวายตัดดอกได้แก่ กาบมะพร้าวซึ่งมีคุณสมบัติที่ดีและเหมาะสมเนื่องจาก เป็นที่ยึดเกาะของรากกล้วยไม้เพื่อให้ลำต้นตั้งตรง ช่วยเก็บความชื้น ธาตุอาหาร และหาซื้อได้ง่าย เป็นต้น (ครรชิต, 2547) ซึ่งการได้มาของมะพร้าวกลับประสบปัญหา เนื่องจากพื้นที่การปลูกมะพร้าวกลับมีแนวโน้มลดลงอันเกิดจากมีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และปัญหาการระบาดของแมลงศัตรูพืชโดยเฉพาะหนอนหัวดำมะพร้าวที่เกิดอย่างต่อเนื่องทำให้ผลผลิตลดลง (กรมวิชาการเกษตร, ม.ป.ป.) สาเหตุดังกล่าวส่งผลต่อการขาดแคลนผลผลิตมะพร้าวและกาบมะพร้าวสำหรับปลูกกล้วยไม้ ซึ่งในอนาคตอาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันเกษตรกรเริ่มนำวัสดุปลูกชนิดอื่นๆ เข้ามาทดลองใช้ปลูกต้นกล้วยไม้ ได้แก่ ซีเมนต์บล็อกมาประยุกต์ใช้ปลูกกล้วยไม้ซึ่งซีเมนต์บล็อกประกอบด้วยหินฝุ่น ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ชนิดที่ 1 ซึ่งมีส่วนผสมไม่น้อยกว่า 270 กก. ต่อคอนกรีต 1 ลบ.ม. หินเกล็ด ทรายหยาบ และน้ำ โดยมีขนาดมาตรฐาน 19 x 39 x 7 ซม. ออกแบบให้มีรูกลวงเพื่อลดน้ำหนัก ซีเมนต์บล็อกเหมาะสำหรับใช้ในการก่อสร้างทำผนังทั้งภายในและภายนอกอาคาร (ปรัชญา, 2550; กวี, 2556) ซีเมนต์บล็อกที่ใช้ปลูกกล้วยไม้มีข้อเสียคือมีน้ำหนักต่อก้อนมาก และความสามารถในการดูดซึมน้ำน้อยจึงต้องรดน้ำต้นกล้วยไม้มากกว่าปกติ ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดในการพัฒนาวัสดุปลูกกล้วยไม้ชนิดใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาประยุกต์ใช้ เช่น ถ่านแกลบจากโรงสีข้าว (สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) ขี้เลื่อยเป็นของเหลือใช้จาก

กระบวนการแปรรูปไม้ยางพาราและไม้ชนิดอื่นๆ การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาพัฒนาและขึ้นรูปเป็นบล็อกสำหรับปลูกกล้วยไม้ และใส่วัสดุที่เป็นประโยชน์ต่อต้นกล้วยไม้ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้และช่วยเพิ่มมูลค่าของวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรได้ ต้นกล้วยไม้มีระบบรากแขนง รากกล้วยไม้ส่วนใหญ่มีเนื้อเยื่อสีขาวลักษณะคล้ายฟองน้ำหุ้มอยู่เพื่อช่วยดูดซับความชื้น โดยปกติกล้วยไม้สกุลหวายมีระบบรากแบบรากกึ่งอากาศต้องการอากาศในการหายใจดังนั้นวัสดุปลูกที่ใช้ต้องโปร่ง (สุรวิช, 2540) วัสดุปลูกกล้วยไม้มีความจำเป็นสำหรับใช้ห่อหุ้มส่วนของรากและมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของระบบราก ซึ่งลำเลียงน้ำและธาตุอาหารไปยังส่วนของลำต้นเพื่อให้ต้นเจริญเติบโตและออกดอก (ครรชิต, 2547) วัสดุปลูกทำหน้าที่ให้รากยึดเกาะเพื่อให้ลำต้นตั้งตรง ช่วยเก็บความชื้นและธาตุอาหาร การเลือกใช้วัสดุปลูกจึงต้องคำนึงถึงคุณสมบัติต่างๆ เช่น วัสดุปลูกต้องทนไม่ย่อยสลายเร็ว หรือมีอายุการใช้งานมากกว่า 4 ปี มีความสะอาดปราศจากเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อระบบราก ไม่อุ้มน้ำมากเกินจนวัสดุปลูกแฉะซึ่งเป็นสาเหตุทำให้รากเน่า มีการระบายน้ำและถ่ายเทอากาศได้ดี สะดวกต่อการนำมาใช้ปลูกกล้วยไม้ หาง่าย และราคาไม่แพง (จิตราพรรณ, 2540) ดังนั้นการทดลองครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาวัสดุปลูกกล้วยไม้ตัดดอกเชิงพาณิชย์ชนิดใหม่และศึกษาผลของวัสดุปลูกต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย ‘เอียสกุล’

วิธีการศึกษา

การพัฒนาวัสดุปลูกสำเร็จรูปสำหรับผลิตกล้วยไม้สกุลหวายตัดดอกเริ่มจากการออกแบบแม่แบบสำหรับขึ้นรูปก้อนวัสดุปลูก และนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรได้แก่ ถ่านแกลบ ขี้เถ้าแกลบ ขี้เลื่อย และเศษถ่านไม้มาผสมกับวัสดุตามทรีทเมนต์ต่างๆ วิธีการเตรียมบล็อกวัสดุปลูกกล้วยไม้ T2 – T7 โดยเริ่มจากคลุกเคล้าวัสดุแต่ละชนิดให้เข้ากันและเติมน้ำลงไปพร้อมกับคลุกเคล้าวัสดุกับน้ำให้เป็นเนื้อเดียวกัน หลังจากนั้นตักวัสดุที่ผสมเสร็จแล้วเทลงในแบบ (**Figure 1A**) เพื่อขึ้นรูปวัสดุปลูกเป็นก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 23 x 33 x 8.6 ซม. ภายในก้อนวัสดุโปร่ง ด้านบนก้อนวัสดุปลูกเจาะเป็นช่องขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 นิ้ว จำนวน 4 ช่อง แล้วปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 12 ชม. เพื่อให้วัสดุแห้งจึงแกะแบบออกและวางบล็อกวัสดุปลูกกล้วยไม้ไว้ในที่ร่มเพื่อให้วัสดุแข็งตัวก่อนนำไปใช้งาน (**Figure 1B**) หลังจากได้วัสดุปลูกแล้วจึงนำมาศึกษาผลของวัสดุปลูกต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวายพันธุ์โซเนีย ‘เอียสกุล’ โดยใช้ต้นกล้วยไม้ที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่ออายุ 5 เดือนหลังออกจากขวด ซึ่งมีจำนวนลำต่อกอ 4.6 – 4.7 ลำ จำนวนใบต่อกอ 8.5 – 8.7 ใบ เส้นผ่านศูนย์กลางลำลูกกล้วย 1.3 ซม. และความสูงต้น 11.7 – 12.1 ซม. ปลูกต้นกล้วยไม้ลงในวัสดุปลูกตามทรีทเมนต์ต่างๆ เลี้ยงกล้วยไม้ในโรงเรือนพรางแสง 60% ระหว่างการทดลองพ่นสารละลายปุ๋ยสูตร 20–20–20 สลับกับสูตร 30–20–10 อัตรา 60 ก./น้ำ 20 ล. สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ให้น้ำโดยใช้ระบบสปริงเกลอร์ พ่นสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทำการทดลอง ณ แปลงทดลองภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อ. กำแพงแสน จ. นครปฐม วางแผนการทดลองแบบ randomized complete block design (RCBD) มี 8 ทรีทเมนต์ ในแต่ละทรีทเมนต์มี 10 บล็อก แต่ละบล็อกใช้ต้นกล้วยไม้จำนวน 16 ต้น ส่วนผสมของวัสดุปลูกในแต่ละทรีทเมนต์มีดังนี้ 1) กระบะกาบมะพร้าว (ชุดควบคุม) 2) ปูนซีเมนต์ 25% ทราย 15% และถ่านแกลบ 60% 3) ปูนซีเมนต์ 25% และถ่านแกลบ 75% 4) ปูนซีเมนต์ 25% ทราย 15% และขี้เถ้าแกลบ 60% 5) ปูนซีเมนต์ 25% ทราย 15% และถ่านไม้ 60% 6) ปูนซีเมนต์ 35% ทราย 15% และขี้เลื่อย 50% 7) ปูนซีเมนต์ 35% ทราย 15% ขี้เลื่อย 25% และถ่านแกลบ 25% และ 8) ซีเมนต์บล็อก ซึ่งเป็นซีเมนต์บล็อกสำเร็จรูปที่มีจำหน่ายในท้องตลาด ทำการทดลองในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 บันทึกผลการทดลองดังนี้ 1) ทดสอบคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมีของวัสดุปลูกได้แก่ กำลังรับแรงอัดของวัสดุปลูก น้ำหนักของวัสดุปลูก การดูดซึมน้ำ และค่าการนำไฟฟ้าของวัสดุปลูก 2) วัดการเจริญเติบโตของต้นกล้วยไม้เมื่อสิ้นสุดการทดลองโดยวัดความสูงของลำหน้า จำนวนลำลูกกล้วย เส้นผ่านศูนย์กลางของลำลูกกล้วย จำนวนใบ พื้นที่ใบลำหน้าโดยใช้เครื่องวัดพื้นที่ใบรุ่น Li – 3100 Area meter (LI – COR, inc., USA) น้ำหนักสดของต้น น้ำหนักแห้งของต้น 3) ปริมาณผลผลิตและ

คุณภาพผลผลิตโดยนับจำนวนช่อดอกของลำหน้า จำนวนช่อดอกต่อกอ จำนวนดอกต่อช่อ ความยาวของดอก ความกว้างของดอก ความยาวของช่อดอก เส้นผ่านศูนย์กลางก้านช่อ อายุการปักแจกันโดยใช้เกณฑ์จำนวนดอกบานในช่อเหี่ยวเกิน 50% และ 4) วิเคราะห์ปริมาณธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียมในเนื้อเยื่อใบกล้วยไม้ และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลทางสถิติโดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแต่ละทรีทเมนต์โดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT)

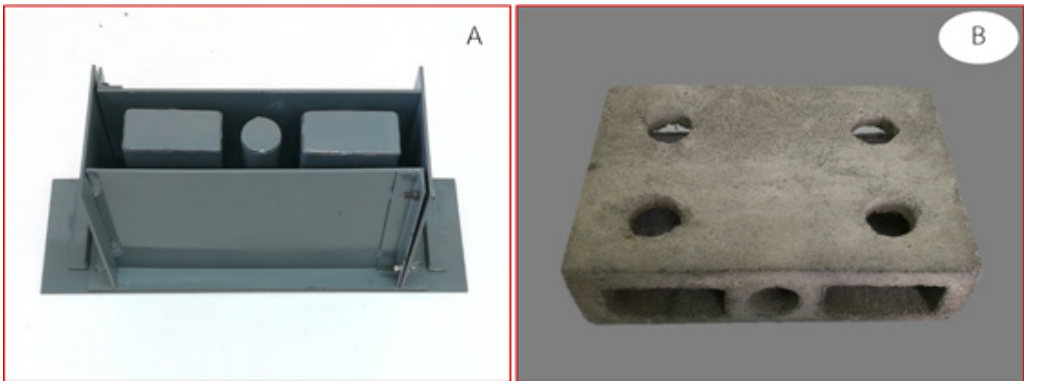

Figure 1 A) Block mold for orchid growing substrate production in this study B) An orchid growing substrate made from agricultural waste materials

ผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ผลการทดสอบคุณสมบัติของวัสดุปลูก

การทดสอบคุณสมบัติของวัสดุปลูกชนิดต่างๆ พบว่าวัสดุปลูกกล้วยไม้ที่พัฒนาขึ้นใหม่ (T2 – T7) ซึ่งมีซีเมนต์เป็นส่วนผสมมีกำลังรับแรงอัดมากกว่ากระบะกาบมะพร้าว (T1) โดยมีกำลังรับแรงอัดในช่วง 3,710 – 6,764 กก./ก้อน ส่วนกระบะกาบมะพร้าวมีกำลังรับแรงอัดเพียง 1,786 กก./ ก้อน (**Table 1**) แสดงให้เห็นว่าวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นมีความแข็งแรง ทนทานกว่ากระบะกาบมะพร้าวและเมื่อสังเกตวัสดุปลูกหลังจากปลูกกล้วยไม้ 2 ปี พบว่ากระบะกาบมะพร้าวเริ่มผุและย่อยสลายบางส่วนในขณะที่วัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นยังคงรูปอยู่ในสภาพเดิม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาน้ำหนักพบว่าวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นมีน้ำหนักต่อก้อนอยู่ในช่วง 3.8 – 5.3 กก./ก้อน ส่วนกระบะกาบมะพร้าวมีน้ำหนักเพียง 0.9 กก. ซึ่งเบากว่าวัสดุปลูกชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ซีเมนต์บล็อกที่นำมาประยุกต์ใช้ปลูกกล้วยไม้มีน้ำหนักต่อก้อนมากที่สุดคือ 6.2 กก. (**Table 1**) ดังนั้นหากจะนำซีเมนต์บล็อกมาใช้ปลูกกล้วยไม้โครงสร้างของโต๊ะวางต้นกล้วยไม้ต้องแข็งแรงสามารถรองรับน้ำหนักของก้อนซีเมนต์บล็อกได้ และเมื่อเปรียบเทียบวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นใน T3 กับซีเมนต์บล็อก (T8) พบว่าวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นเบากว่าซีเมนต์บล็อกถึง 38.71% เมื่อพิจารณาเปอร์เซ็นต์การดูดซึมน้ำพบว่ากระบะกาบมะพร้าวมีเปอร์เซ็นต์การดูดซึมน้ำมากถึง 171.5% ของน้ำหนักแห้ง ส่วนวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นใน T2 – T7 มีค่าการดูดซึมน้ำ 29.1 – 54.1% และซีเมนต์บล็อกมีค่าการดูดซึมน้ำน้อยที่สุด 8.4% (**Table 1**) จะเห็นได้ว่ากระบะกาบมะพร้าวดูดซึมน้ำได้ดีและในบางครั้งอาจมากเกินความจำเป็นโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนที่มีฝนตกชุกทำให้กระบะกาบมะพร้าวอุ้มน้ำไว้มากเกินส่งผลให้กระบะกาบมะพร้าวย่อยสลายเร็ว และอาจทำให้รากกล้วยไม้เน่า (ครรชิต, 2547) เมื่อใช้เป็นเวลานานจะทำให้เกิดการสะสมโรคและแมลง และย่อยสลายเร็วภายใน 2 – 3 ปี เมื่อวัดค่าการนำไฟฟ้าของวัสดุปลูก (EC) พบว่ากระบะกาบมะพร้าวมีค่า EC เท่ากับ 1.6 dS/m ส่วนวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นใน T2 – T4 มีค่า EC อยู่ในช่วง 0.6 – 0.9 dS/m (**Table 1**) เมื่อนำวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นมาใช้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้สกุลหวายพบว่าต้นกล้วยไม้มีการเจริญเติบโตทางต้นได้ดีและให้ผลผลิตไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว (**Table 2 และ 3**) วัสดุปลูกถือเป็นหัวใจสำคัญของการปลูกพืชโดยไม่ใช้ดิน นอกจากมีความสามารถในการอุ้มน้ำได้ดี 30 – 50 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตรแล้ว วัสดุควรมีเกลือสะสมอยู่น้อยที่สุด

EC ไม่เกิน 0.3 dS/m ซึ่งกาบมะพร้าว และขุยมะพร้าวที่ได้จากแหล่งต่างๆ มีค่า EC แตกต่างกัน สาเหตุที่ค่า EC สูงเพราะมีแร่ธาตุของเกลือบางชนิดสะสมอยู่ ได้แก่ Na^+ และ Mg^+ หากวัสดุปลูกมีค่า EC สูงจะมีผลทำให้พืชขาดน้ำเพราะพืชไม่สามารถดูดน้ำไปใช้ได้ เกิดความเป็นพิษของ Na^+ Cl^- และไปยับยั้งการดูดใช้โพแทสเซียม (ธรรมศักดิ์, 2558) ซึ่งส่งผลกระทบต่อพืชโดยเฉพาะกล้วยไม้สกุลหวายตัดดอกหากได้รับสารละลายเกลือ $NaCl_2$ มากกว่า 4 dS/m มีผลทำให้ความยาวช่อดอก ขนาดดอก และจำนวนดอกต่อช่อลดลง (Abdullakasim et al., 2018) ดังนั้นวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นใน T2 –T4 ซึ่งมีค่า EC ต่ำจึงเป็นข้อดีในการนำมาใช้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้และใช้เวลาในการล้างเกลือออกจากวัสดุปลูกน้อยกว่า เมื่อศึกษาต้นทุนวัสดุปลูกพบว่ากระบะกาบมะพร้าวมีราคา 7.0 บาท/กระบะ และในช่วงที่กระบะกาบมะพร้าวขาดแคลนโดยเฉพาะหลังปัญหาอุทกภัยปี 2554 กระบะกาบมะพร้าวราคาแพงขึ้นโดยมีราคาสูงถึง 12 – 20 บาท/กระบะ ส่วนวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นใหม่ใน T2 – T5 ซึ่งมีปูนซีเมนต์เป็นส่วนผสม 25% มีต้นทุนการผลิตอยู่ในช่วง 8.17 – 8.62 บาท/ก้อน ส่วน T6 และ T7 มีปูนซีเมนต์เป็นส่วนผสม 35% มีต้นทุนการผลิต 11.72 และ 11.41 บาท/ก้อน ตามลำดับ ซึ่งต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นค่าปูนซีเมนต์โดย T2 – T5 ค่าปูนซีเมนต์ 74.59% และ T6–T7 ค่าปูนซีเมนต์ 76.79% อย่างไรก็ตามก้อนวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นยังถือว่ามีต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูงแต่หากผลิตจำนวนมากและใช้เครื่องจักรในการอัดวัสดุปลูกก็จะช่วยลดต้นทุนการผลิตลงได้ นอกจากนี้วัสดุปลูกกล้วยไม้ที่พัฒนาขึ้นมีข้อดีคือสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกอย่างน้อย 1 รอบการผลิต จึงช่วยลดต้นทุนค่าวัสดุปลูกได้ ซึ่งต้นทุนการเปลี่ยนกระบะกาบมะพร้าวต่อไร่ ประมาณ 28,000 บาท/ไร่ (ใช้กระบะกาบมะพร้าว 4,000 ชิ้น x 7 บาท/กระบะ)

Table 1 Properties of growing substrate used in this study including compressive strength, weight of planting material, water absorption and electrical conductivity (EC)

Treatments[1/]	Compressive strength (kg)	Weight of planting material (kg)	Water absorption (%)	EC 1 : 5 (dS/m)
T1	1,786^{a}	0.9^{a}	171.5^{e}	1.6^{df}
T2 : MB1	5,892^{d}	5.0^{e}	34.7^{bc}	0.6^{ab}
T3 : MB2	4,264^{c}	3.8^{b}	54.1^{d}	0.9 ^{bc}
T4 : MB3	3,710^{b}	4.7^{d}	36.6^{bc}	0.7^{ab}
T5 : MB4	6,764^{f}	4.4^{c}	40.3^{c}	1.2^{cd}
T6 : MB5	5,834^{d}	5.3^{f}	29.1^{b}	1.7^{f}
T7 : MB6	6,320^{e}	4.9^{de}	31.8^{bc}	1.6^{df}
T8	14,548^{g}	6.2^{g}	8.4^{a}	0.3^{a}
F–Test	**	**	**	**
CV (%)	19.9	0.9	8.5	3.07

** indicates significant difference ($P < 0.01$)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

[2/] Mean values in the same columns followed by different superscripts are statistically different when compared using Duncan's New Multiple Range Test

แก่นเกษตร 48 ฉบับที่ 5 : 966-979 (2563)./doi:10.14456/kaj.2020.88.

การเจริญเติบโตของกล้วยไม้สกุลหวาย

หลังย้ายปลูกต้นกล้วยไม้เป็นเวลา 2 ปี พบว่ากล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ที่ปลูกในวัสดุปลูกสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้นมีความสูงของต้นไม่แตกต่างทางสถิติ (P>0.05) กับต้นที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวโดยมีความสูงของต้นอยู่ในช่วง 46.9 – 50.2 ซม. (**Table 2 and Figure 2**) เมื่อพิจารณาจำนวนลำลูกกล้วยพบว่าวัสดุปลูกใน T4 มีจำนวนลำลูกกล้วยต่อกอมากที่สุดคือ 7.4 ลำ ซึ่งมีจำนวนลำลูกกล้วยมากกว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว (T1) และซีเมนต์บล็อก (T8) ที่มีจำนวนลำลูกกล้วย 6.5 – 6.6 ลำ (**Table 2**) นอกจากนี้ต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในวัสดุปลูกสำเร็จรูปใน T2, T3 และ T4 มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำลูกกล้วยอยู่ในช่วง 1.70 – 1.73 ซม. ซึ่งมีขนาดไม่แตกต่างทางสถิต (P>0.05) กับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว (**Table 2**) เมื่อพิจารณาจำนวนใบลำหน้าของต้นกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' หลังย้ายปลูก 2 ปี พบว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในวัสดุปลูกสำเร็จรูปใน T2 – T7 มีจำนวนใบลำหน้าอยู่ในช่วง 6.1 – 6.8 ใบ ซึ่งไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวที่มีจำนวนใบลำหน้า 6.8 ใบ (**Table 2**) ผลจากการทดลองเห็นได้ว่าต้นกล้วยไม้ใน T2 – T4 มีการเจริญเติบโตทางต้นได้ดีไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกใน T1 (**Table 2 and 3**) ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุปลูกที่เป็นองค์ประกอบบล็อกมีคุณสมบัติทางกายภาพที่ดีโดยเฉพาะความสามารถในการดูดซึมน้ำได้มาก 34.7 – 54.1 % ของน้ำหนักแห้ง ซึ่งเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโต และเมื่อพ่นสารละลายปุ๋ยให้กับต้นกล้วยไม้วัสดุปลูกจึงสามารถกักเก็บสารละลายปุ๋ยไว้ได้มากทำให้ต้นกล้วยไม้ดูดสารละลายปุ๋ยไปใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่วัสดุปลูกซีเมนต์บล็อก (T8) มีความสามารถในการดูดซึมน้ำได้เพียง 8.4% ของน้ำหนักแห้ง (**Table 1**) จึงมีผลทำให้การเจริญเติบโตทางต้นน้อยกว่าในทรีทเมนต์อื่นๆ

Table 2 Effect of planting material on plant height, number of pseudobulbs, diameter of pseudobulb and number of leaves of new pseudobulb for *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' after planting 2 year

Treatments[1/]	Plant height (cm)	Number of pseudobulbs	Diameter of pseudobulb (cm)	Number of leaves of new pseudobulb
T1	48.3	6.5[b]	1.80[a]	6.8[a]
T2 : MB1	47.1	7.1[ab]	1.70[abc]	6.1[ab]
T3 : MB2	50.2	6.9[ab]	1.73[ab]	6.5[a]
T4 : MB3	48.3	7.4[a]	1.72[ab]	6.3[a]
T5 : MB4	46.9	7.4[a]	1.56[d]	6.4[a]
T6 : MB5	47.5	6.7[b]	1.59[cd]	6.8[a]
T7 : MB6	47.8	6.8[b]	1.68[bc]	6.4[a]
T8	45.6	6.6[b]	1.56[d]	5.5[b]
F–Test	ns	**	**	*
CV (%)	6.2	8.7	7.1	12.6

ns indicates not significant (P > 0.05), * indicates significant difference (P < 0.05) , ** indicates significant difference (P < 0.01)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

[2/] Mean values in the same columns followed by different superscripts are statistically different when compared using Duncan's New Multiple Range Test

ผลการทดลองพบว่าพื้นที่ใบลำหน้าของกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ที่ปลูกในวัสดุปลูกสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้น (T2 –T7) มีพื้นที่ใบลำหน้าไม่แตกต่างทางสถิติ (P>0.05) กับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวโดยมีพื้นที่ใบ 227.4 – 303.9 ตร.ซม. ในขณะที่ต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวมีพื้นที่ใบ 270.7 ตร.ซม. และต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในซีเมนต์บล็อกมีพื้นที่ใบน้อยที่สุด 199.8 ตร.ซม. (**Table 3**) เมื่อพิจารณาน้ำหนักสดของต้นกล้วยไม้ภายหลังย้ายปลูก 2 ปี พบว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวมีน้ำหนักสดของต้นมากที่สุด 289.0 ก. และต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในซีเมนต์บล็อกมีน้ำหนักสดของต้นน้อยที่สุดคือ 209.4 ก. (**Table 3**) จะเห็นได้ว่าน้ำหนักสดของต้นกล้วยไม้มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการดูดซึมน้ำของวัสดุปลูก โดยต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวมีน้ำหนักสดของต้นมากที่สุดและกระบะกาบมะพร้าวก็มีความสามารถในการดูดซึมน้ำมากที่สุดเช่นกัน โดยดูดซึมน้ำได้มากถึง 171.5% ของน้ำหนักแห้ง อย่างไรก็ตามเมื่อนำต้นกล้วยไม้ไปอบแห้งพบว่าน้ำหนักแห้งของต้นกล้วยไม้ไม่แตกต่างทางสถิติโดยมีน้ำหนักแห้งอยู่ในช่วง 38.5 – 41.7 ก. (**Table 3**)

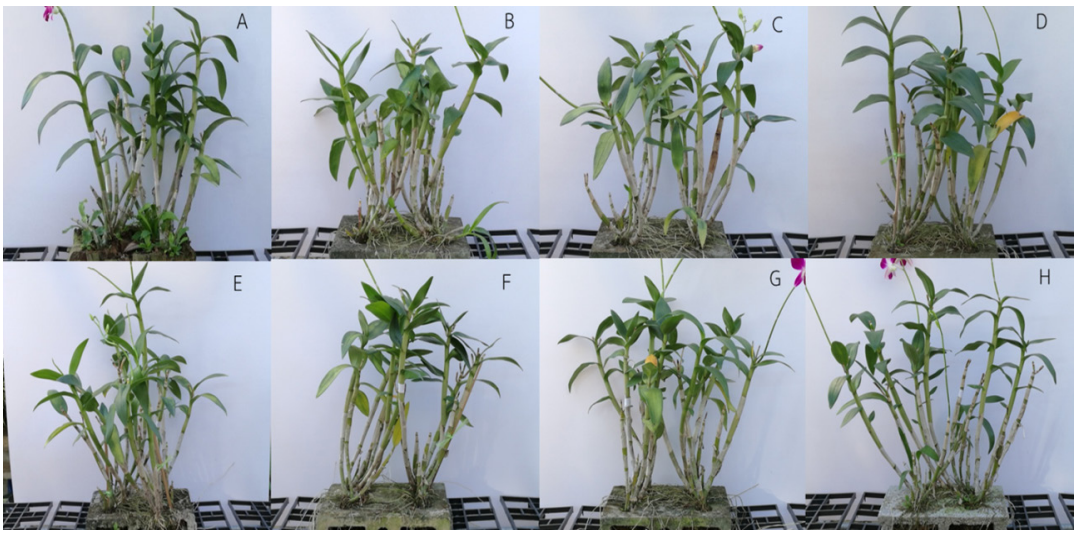

Figure 2 *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' grown on different growing substrates A) coconut-husk block B) cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60% C) cement 25% rice husk charcoal 75% D) cement 25% sand 15% rice husk ash 60% E) cement 25% sand 15% wood charcoal 60% F) cement 35% sand 15% sawdust 50% G) cement 35% sand 15% sawdust 25 % rice husk charcoal 25% and H) cement block

แก่นเกษตร 48 ฉบับที่ 5 : 966-979 (2563)./doi:10.14456/kaj.2020.88.

Table 3 Effect of different growing substrates on leaf area of new pseudobulb, fresh weight of stems, dry weight of stems and number of inflorescences of *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' after planting for 2 year

Treatments[1/]	Leaf area[2/] (cm^2)	Fresh weight of stems (g)	Dry weight of stems (g)	Number of inflorescences[2/]
T1	270.7	289.0[a]	41.3	2.1
T2 : MB1	239.6	248.7[bc]	40.0	2.5
T3 : MB2	247.3	249.2[bc]	41.7	2.5
T4 : MB3	303.9	258.6[ab]	41.0	2.3
T5 : MB4	227.4	233.6[bcd]	39.4	2.2
T6 : MB5	243.8	215.4[cd]	38.5	2.1
T7 : MB6	252.2	252.5[bc]	39.9	2.3
T8	199.8	209.4[d]	39.0	2.3
F–Test	ns	**	ns	ns
CV (%)	32.7	15.6	10.6	30.8

ns indicates not significant (P > 0.05), ** indicates significant difference (P < 0.01)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

[2/]leaf area and number of inflorescences only obtained from part of the current-pseudobulb

[3/]Mean values in the same columns followed by different superscripts are statistically different when compared using Duncan's New Multiple Range Test

ปริมาณธาตุอาหารสะสมในใบกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ที่อายุ 8 เดือนหลังย้ายปลูก

การวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารไนโตรเจน (N) ในใบกล้วยไม้สกุลหวายพบว่ามีปริมาณ N สะสมที่ใบไม่แตกต่างทางสถิติ (P>0.05) ในช่วง 1.55 – 1.74% ของน้ำหนักแห้ง (**Table 4**) ผลการทดลองที่ได้สอดคล้องกับศุภธิดา และคณะ (2558) ที่พบว่าปริมาณ N สะสมที่ใบของกล้วยไม้หวายพันธุ์เอียสกุลไม่แตกต่างทางสถิติ (P>0.05) เช่นกัน โดยมี N อยู่ในช่วง 1.31 – 1.68% ของน้ำหนักแห้ง ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่ามาตรฐานของกล้วยไม้ตัดดอก (N: 1.45 – 1.90%) (Hew and Yong, 2004) โดยธาตุ N มีผลต่อการเจริญเติบโตทางลำต้น ช่วยเพิ่มขนาดและจำนวนลำลูกกล้วย และจำเป็นต่อการสร้างช่อดอก (Wang, 2000; Bichsel et al., 2008) ส่วนปริมาณฟอสฟอรัส (P) ที่สะสมในใบกล้วยไม้พบว่าต้นกล้วยไม้ใน T2 มีปริมาณ P มากที่สุด (0.24% น้ำหนักแห้ง) ซึ่งไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวและที่ปลูกในซีเมนต์บล็อก (0.20% น้ำหนักแห้ง) (**Table 4**) เช่นเดียวกับปริมาณ P ที่สะสมในใบกล้วยไม้จากการปลูกในกระบะกาบมะพร้าว ก้อนเถ้าแกลบ (Bio–act) และในซีเมนต์บล็อกไม่แตกต่างกันโดยระดับ P ดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ค่ามาตรฐานคือ 0.15 – 0.22% (Hew and Yong, 2004) โดยธาตุฟอสฟอรัสมีผล

ช่วยให้การเจริญเติบโตในระยะวัฒนภาคเป็นไปตามปกติหากพืชขาดฟอสฟอรัสมีผลต่อการเจริญพันธุ์ เช่น ออกดอกช้า จำนวนดอกลดลง (ยงยุทธ, 2546; สมบุญ, 2544) เมื่อต้นกล้วยไม้ได้รับธาตุฟอสฟอรัสอย่างเพียงพอจึงทำให้ต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้น (T2 – T7) มีจำนวนช่อดอก จำนวนดอกต่อช่อไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว (**Table 5**) นอกจากนี้ยังพบว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวมีโพแทสเซียม (K) มากที่สุด คือ 3.14% ของน้ำหนักแห้ง ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) กับทุกทรีทเมนต์ รองลงมาคือต้นกล้วยไม้ที่ปลูกใน T2 และ T3 ซึ่งมีปริมาณ K 2.42 และ 2.38% ของน้ำหนักแห้งตามลำดับ (**Table 4**) ทั้งนี้เนื่องจากกาบมะพร้าวเป็นอินทรียวัตถุซึ่งมีธาตุอาหารพืชเป็นส่วนประกอบและกระบะกาบมะพร้าวมีความสามารถในการดูดซึมน้ำและธาตุอาหารได้ดี (ครรชิต, 2547) จึงทำให้มีปริมาณธาตุ K มากกว่าในทรีทเมนต์อื่น ทั้งนี้ ภาสันต์ และคณะ (2557) รายงานว่าในส่วนของกาบมะพร้าวมีการสะสมธาตุมากถึง 61% ส่วนเนื้อและน้ำมีเพียง 25% โดยมีธาตุ K มากที่สุด 43.6, N 17.7 และ P 4.8 กรัม/ทะลาย โดยระดับ K ดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ค่ามาตรฐาน (K: 1.75 – 2.40%) (Hew and Yong, 2004)

Table 4 The effect of different growing substrates on leaf-nutrient accumulation of *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' after planting for 8 months

Treatments[1/]	Nitrogen (N) (% Dry weight)	Phosphorus (P) (% Dry weight)	Potassium (K) (% Dry weight)
T1	1.60	0.20^{ab}	3.14^{a}
T2 : MB1	1.71	0.24^{a}	2.42^{b}
T3 : MB2	1.66	0.18^{ab}	2.38^{b}
T4 : MB3	1.74	0.20^{ab}	2.15^{bc}
T5 : MB4	1.61	0.20^{ab}	2.05^{bc}
T6 : MB5	1.55	0.17^{b}	1.83^{c}
T7 : MB6	1.65	0.18^{b}	1.72^{c}
T8	1.64	0.20^{ab}	2.00^{bc}
F-Test	ns	*	*
CV (%)	8.7	5.6	14.0

ns indicates not significant ($P > 0.05$), * indicates significant difference ($P < 0.05$)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

[2/] Mean values in the same columns followed by different superscripts are statistically different when compared using Duncan's New Multiple Range Test

เมื่อพิจารณาปริมาณผลผลิตของกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ที่อายุ 2 ปี หลังย้ายปลูก พบว่าจำนวนช่อดอกของลำหน้าต้นกล้วยไม้ไม่แตกต่างทางสถิติ (P>0.05) โดยมีจำนวนช่ออยู่ในช่วง 2.1 – 2.5 ช่อ/ ลำลูกกล้วย (**Table 3**) โดยลำหน้าเริ่มให้ผลผลิตชุดแรกซึ่งมีตำแหน่งที่ออกดอกบริเวณตาที่ปลายลำลูกกล้วย และมีตาที่กำลังพัฒนาเป็นช่อดอกใหม่ซึ่งต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งถึงจะแทงช่อดอกออกมา เช่นเดียวกับจำนวนช่อดอกต่อกอที่ไม่พบความแตกต่างโดยมีจำนวนช่อ 7.0 – 8.4 ช่อ/ กอ (**Table 5**) พิจารณาคุณภาพของช่อดอกกล้วยไม้พบว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้น (T2 – T7) มีจำนวนดอกต่อช่ออยู่ในช่วง 8.5 – 9.0 ดอก/ ช่อ ความยาวของดอก 7.0 – 7.3 ซม. ความกว้างของดอก 7.5 – 7.8 ซม. ซึ่งไม่แตกต่างกับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าวที่มีจำนวนดอก 9.1 ดอก/ ช่อ ความยาวของดอก 7.2 ซม. และความกว้างของดอก 7.7 ซม. (**Table 5**) นอกจากนี้ยังไม่พบความแตกต่างในด้านความยาวช่อดอก ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางก้านช่อดอก และอายุปักแจกัน โดยมีความยาวช่อดอก 43.9 – 46.0 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางก้านช่อดอก 0.42 – 0.44 ซม. และมีอายุการปักแจกัน 19.5 – 21.0 วัน (Table 6) ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุปลูกกล้วยไม้มิได้เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการยืดยาวของช่อดอก และคุณภาพของช่อดอก จากข้อมูลปริมาณและคุณภาพผลผลิตกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ดังกล่าวข้างต้นเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้น (T2 – T7) สามารถนำมาใช้ปลูกกล้วยไม้สกุลหวายตัดดอกได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตกล้วยไม้ และเมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตของวัสดุปลูกและความยากง่ายในการจัดซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร พบว่าวัสดุปลูกใน T2 T3 และ T4 หาซื้อได้ง่ายและมีต้นทุนการผลิตต่อก้อนถูกกว่า โดยมีราคา 8.62, 8.48 และ 8.17 บาท/ ก้อน ตามลำดับ และวัสดุปลูกกล้วยไม้ที่พัฒนาขึ้นมีข้อดีคือปลูกต้นกล้วยไม้ง่าย และประหยัดแรงงานในการปลูก เนื่องจากใช้แรงงานเพียงคนเดียวก็สามารถปลูกต้นกล้วยไม้ได้ (**Figure 3**) นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่ามีอายุการใช้งานได้นานกว่ากระบะกาบมะพร้าวทั้งนี้เนื่องจากวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างที่แข็งแรงไม่เสียรูปทรงในขณะที่กระบะกาบมะพร้าวเริ่มผุและย่อยสลาย นอกจากนี้การปลูกกล้วยไม้ในซีเมนต์บล็อกมีโอกาสที่ต้นกล้วยไม้จะขาดน้ำมากกว่าวัสดุปลูกชนิดอื่นๆ เนื่องจากความสามารถในการดูดซึมได้น้ำน้อยเพียง 8.4 % จึงต้องใช้ปริมาณน้ำรดต้นกล้วยไม้มากกว่าวัสดุปลูกชนิดอื่นๆ อย่างไรก็ตามหลังจากปลูกกล้วยไม้ 2 ปี พบว่าก้อนปลูกกล้วยไม้ที่พัฒนาขึ้นมีตะไคร่เกาะที่ก้อนปลูกโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนที่มีฝนตกชุกซึ่งตะไคร่จะขึ้นมากในก้อนปลูกที่มีความสามารถในการดูดซึมน้ำมาก

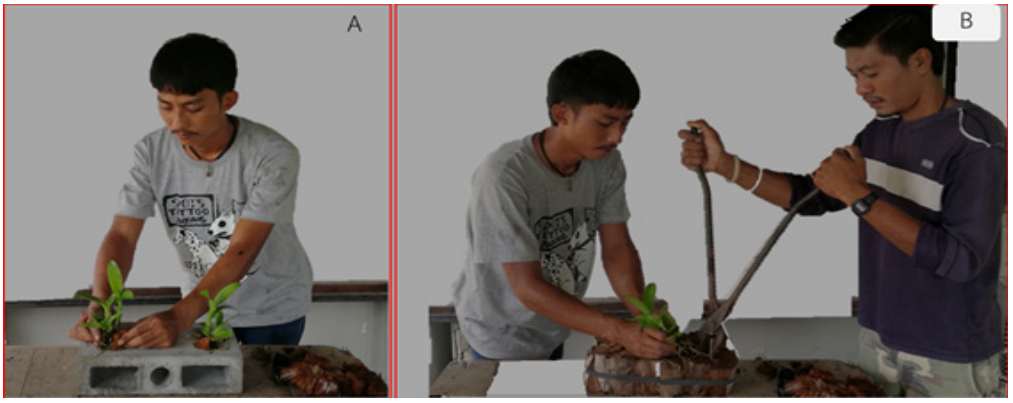

Figure 3 Transplanting of orchid seedling to a ready-to-use growing substrate needs only one worker (A) however, two workers need to proceed in the transplanting of orchid seedling to coconut husk (B)

Table 5 Effect of different growing substrates on number of inflorescences per clump, number of flowers per inflorescence, length and width of flower of *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' after planting for 2 years

Treatments[1/]	Number of inflorescences/ clump	Number of flowers/ inflorescence (flowers)	Length of flowers (cm)	Width of flowers (cm)
T1	7.5	9.1	7.2	7.7
T2 : MB1	8.2	8.5	7.2	7.6
T3 : MB2	8.4	8.8	7.3	7.7
T4 : MB3	8.2	8.8	7.2	7.7
T5 : MB4	7.0	9.0	7.2	7.8
T6 : MB5	7.1	8.9	7.0	7.5
T7 : MB6	7.7	8.6	7.2	7.7
T8	7.7	8.2	7.5	7.8
F-Test	ns	ns	ns	ns
CV (%)	16.9	7.5	4.0	3.6

ns = indicates not significant (P > 0.05)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

แก่นเกษตร 48 ฉบับที่ 5 : 966-979 (2563)./doi:10.14456/kaj.2020.88.

Table 6 Effect of different growing substrate on length of inflorescences, diameter of peduncle and vase life of *Dendrobium* Sonia 'Earsakul' after planting for 2 years

Treatments[1/]	Length of inflorescences (cm)	Diameter of peduncle (cm)	Vase life (day)
T1	45.2	0.44	19.6
T2 : MB1	43.9	0.42	20.4
T3 : MB2	45.7	0.44	20.6
T4 : MB3	45.7	0.43	20.6
T5 : MB4	46.0	0.43	20.9
T6 : MB5	45.1	0.43	19.5
T7 : MB6	44.5	0.44	20.3
T8	44.2	0.43	21.0
F-Test	ns	ns	ns
CV (%)	5.6	5.0	6.8

ns = indicates not significant (P > 0.05)

[1/]T1= Coconut-husk block, MB1= Cement 25% sand 15% rice husk charcoal 60%, MB2 = Cement 25% rice husk charcoal 75%, MB3 = Cement 25% sand 15% rice husk ash 60%, MB4 = Cement 25% sand 15% wood charcoal 60%, MB5 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, MB6 = Cement 35% sand 15% sawdust 50%, T8 = Cement block

สรุป

การพัฒนาวัสดุปลูกกล้วยไม้ตัดดอกเชิงพาณิชย์ชนิดใหม่ T3 มีน้ำหนักเบาที่สุด 3.8 กก./ก้อน สามารถดูดซึมน้ำได้มากที่สุด 54.1% และ มีค่าการนำไฟฟ้า 0.9 dS/m บล็อกวัสดุปลูกกล้วยไม้ตัดดอกที่พัฒนาขึ้นช่วยให้เกษตรกรหรือผู้ปลูกเกิดความสะดวก ประหยัดแรงงานในการปลูก มีคุณสมบัติดูดซึมน้ำได้ดี มีน้ำหนักเบา ค่อนข้างแข็งแรงและมีอายุการใช้งานได้นานกว่ากระบะกาบมะพร้าว เมื่อทดลองปลูกกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล' ภายหลังจากย้ายปลูก 2 ปี พบว่าต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในบล็อกวัสดุปลูก T2 – T4 มีการเจริญเติบโตทางต้น จำนวนช่อดอก และคุณภาพของดอกกล้วยไม้เทียบเท่ากับต้นกล้วยไม้ที่ปลูกในกระบะกาบมะพร้าว จึงสามารถใช้บล็อกวัสดุปลูกที่พัฒนาขึ้นดังกล่าวทดแทนการใช้กระบะกาบมะพร้าวได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของต้นกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย 'เอียสกุล'

คำขอบคุณ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) โดยสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. ม.ป.ป. จดหมายข่าวผลิใบ หนอนหัวดำ..ศัตรูตัวร้ายของสวนมะพร้าว. แหล่งข้อมูล: http://doa.go.th/pibai/pibai/n13/v_12-jan/rai.html. ค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562.

กรมศุลกากร. 2561. สถิติการส่งออกดอกกล้วยไม้ปี 2559-2561 (HS-Code 0603.1300). แหล่งข้อมูล: http://www.customs.go.th/statistic_report.php?ini_content=statistics_report&ini_menu=nmenu_esevice&left_menu=nmenu_esevice_007&lang=th&left_menu=nmenu_esevice_007. ค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562.

กวี หวังนิเวศน์กุล. 2556. วัสดุวิศวกรรมก่อสร้าง. ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ.

ครรชิต ธรรมศิริ. 2547. เทคโนโลยีการผลิตกล้วยไม้. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ.

จงวัฒนา พุ่มหิรัญ. 2547. พันธุ์กล้วยไม้, น. 14 – 26. *ใน* กรมวิชาการเกษตร. เอกสารวิชาการกล้วยไม้. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.

จิตราพรรณ พิลึก. 2540. การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้, น. 21 – 32. *ใน* สมศักดิ์ รักไพบูลย์สมบัติ. ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากประสบการณ์. บริษัท ธรรมสาร จำกัด, กรุงเทพฯ.

ธรรมศักดิ์ ทองเกตุ. 2558. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการปลูกพืชโดยไม่ใช้ดิน. ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, นครปฐม.

ปรัชญา ฤทธิ์ศรีบุญ. 2550. วิเคราะห์การลงทุนในการจัดตั้งโรงงานผลิตอิฐบล็อกในเขตตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ, สกลนคร.

ภาสันต์ ศารทูลทัต, เมทินี ชูเรือง, ศุภธิดา อับดุลลากาซิม, และลพ ภาวภูตานนท์. 2557. ปริมาณมหธาตุในผลผลิตมะพร้าวน้ำหอม. แก่นเกษตร. 42: 192 – 197.

ยงยุทธ โอสถสภา. 2546. ธาตุอาหารพืช. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศุภธิดา อับดุลลากาซิม, สุภาวดี วงษ์ภมร, กาญจน์เจริญ ศรีอ่อน, และธรรมศักดิ์ ทองเกตุ. 2558. ผลของวัสดุปลูกต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์โซเนีย “เอียสกุล”. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร 46: 153 – 163.

สมบุญ เตชะภิญญาวัฒน์. 2544. สรีรวิทยาของพืช. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุรวิช วรรณไกรโรจน์. 2540. กล้วยเอยกล้วยไม้, น. 11 – 20. *ใน* สมศักดิ์ รักไพบูลย์สมบัติ. ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากประสบการณ์. บริษัท ธรรมสาร จำกัด, กรุงเทพฯ.

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2559. การพัฒนาคุณภาพถ่านอัดแท่ง. แหล่งข้อมูล: http://siweb.dss.go.th/repack/repack_description.asp?repack_ID=45. ค้นเมื่อ 11 เมษายน 2562.

Abdullakasim, S., P. Kongpaisan, P. Thongjang, and P. Saradhuldhat. 2018. Physiological responses of potted *Dendrobium* orchid to salinity stress. Horticulture, Environment and Biotechnology. 59: 491– 498.

Bichsel, R.G., T. W. Starman, and Y.T. Wang. 2008. Nitrogen phosphorus and potassium

requirements for optimizing growth and flowering of the nobile *Dendrobium* as a potted orchid. Hort Science. 43: 328–332.

Hew, C.S. and J.W.H. Yong. 2004. The Physiology of Tropical Orchids in Relation to the Industry. World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., Singapore.

Wang, Y.T. 2000. Impact of a high phosphorus fertilizer and timing of termination of fertilization on flowering of a hybrid moth orchid. Hort Science. 35: 60–62.